

До 40-річчя космічної ери

Так починалось міжнародне космічне право

О. В. Беглий

Національне космічне агентство України, Київ

Проведення будь-якої діяльності, що стосується сфери інтересів інших держав, безповоротно призводить до появи міжнародних правовідносин. Із самого початку космічної діяльності з'ясувалося, що будь-який з її видів може зачіпати інтереси більшої-меншої кількості іноземних держав, а переважна більшість видів космічної діяльності стосується сфери інтересів усього міжнародного співтовариства. Це спричинило, по-перше, до розподілу понять «правомірна космічна діяльність» і «протиправова космічна діяльність», по-друге, до необхідності встановити визначений порядок здійснення допустимої із точки зору міжнародного спілкування космічної діяльності.

Після запуску першого штучного супутника Землі не пройшло й двох місяців, а Генеральна Асамблея ООН своєю резолюцією (Резолюція ГА ООН, 1957) з питань роззброєння закликала укласти міжнародну конвенцію про роззброєння та одночасно створити систему міжнародного контролю, призначену для забезпечення запуску об'єктів через космічний простір виключно в мирних цілях. Це стало поштовхом для активного формування світової громадської думки щодо використання космічного простору виключно в мирних і наукових цілях. А треба сказати, що різні держави мали й різні, часто протилежні, думки стосовно перспектив і пріоритетних напрямків космічної діяльності, змісту й принципових положень засад цієї діяльності.

13 грудня 1958 року однією з наступних резолюцій (Резолюція ГА ООН, 1958) Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, бажаючи «запобігти розповсюдженню наявних міждержавних протиріч» у новій сфері людської діяльності (Резолюція ГА ООН, 1963в), запровадила Спеці-

альний комітет по мирному використанню космічного простору (Спеціальний комітет по космосу). Таким чином, до основних функцій Спеціального комітету по космосу було віднесено підготовку доповідей про ресурси системи ООН та інших міжнародних організацій з питань космічного простору, а також рекомендацій щодо організаційних заходів в рамках ООН, які могли б забезпечити співробітництво, та щодо того, які правові проблеми можуть виникнути у зв'язку із космічною діяльністю. Серед таких проблем було визначено:

- питання свободи космічного простору для дослідження та використання в мирних цілях на засадах рівності держав;
- відповідальність за збитки або шкоду, спричинену в ході космічної діяльності;
- розподіл радіочастот, необхідних для забезпечення діяльності у космічному просторі;
- запобігання взаємним перешкодам між космічними апаратами та повітряними суднами;
- ідентифікація та реєстрація космічних апаратів;
- питання, що стосуються домовленостей держав щодо допомоги космонавтам, повернення космонавтів і КА.

При обговоренні складу та принципів діяльності нового комітету ряд країн соціалістичної орієнтації та таких, що розвиваються, відмовились брати участь у роботі, протестуючи проти дискримінаційного представництва у складі комітету (із 18 його членів тільки СРСР, Польща та Чехословаччина представляли країни соціалістичної орієнтації, в той же час 12 членів — розвинені капіталістичні країни) та принципу простої більшості під час процедури голосування із принципових проблем діяльності цього комітету. Незважаючи на органі-

заційні складнощі, Спеціальний комітет все ж розпочав свою роботу і вже у 1959 р. підготував на розгляд ГА ООН доповідь з потенціальних можливостей космічної діяльності, пропозицій щодо активізації та напрямків міжнародного співробітництва і огляду правових проблем космічної діяльності.

12 грудня 1959 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила резолюцію «Міжнародне співробітництво в галузі мирного використання космічного простору» (Резолюція ГА ООН, 1959), якою передбачалось утворення Комітету ООН по використанню космічного простору в мирних цілях у складі 24 членів (Австралія, Австрія, Албанія, Аргентина, Бельгія, Болгарія, Бразилія, Велика Британія, Єгипет, Індія, Іран, Італія, Канада, Ліван, Мексика, Польща, Румунія, СРСР, США, Угорщина, Франція, Чехословаччина, Швеція, Японія). Однак протиріччя між позиціями СРСР і США із проблемних питань космічної діяльності не дозволило негайно налагодити рівноправне співробітництво держав різної політичної орієнтації в космічній галузі взагалі, і в напрямку формування основних правових принципів космічної діяльності — основи міжнародно-правового регулювання космічної діяльності — зокрема.

Але з часом були знайдені компроміси, і через два роки на 16-й сесії ООН в ході переговорів СРСР і США було розроблено спільний проект (Резолюція ГА ООН, 1961), прийнятий одностайно 20-го грудня 1961 року, «Міжнародне співробітництво у використанні космічного простору в мирних цілях». Приймаючи резолюцію, Генеральна асамблея ООН розширила склад Комітету ООН по космосу до 28 членів (увійшли додатково Гана, Монголія, Сьєрра-Леоне та Чад) і визначила компетенцію Комітету:

- підтримка тісних стосунків із урядовими та неурядовими організаціями;
- сприяння вивченню заходів стосовно заохочення міжнародного співробітництва в галузі дослідження космічного простору.

Та, мабуть, найважливішим було те, що резолюція 1721 стала першим офіційним документом щодо правових принципів у сфері космічної діяльності, започаткувавши процес кодифікації та прогресивного розвитку міжнародного космічного права, яке з самого початку, таким чином, на відміну від інших галузей міжнародного права розвивається під егідою ООН. Цією резолюцією по суті було ухвалено два основні «космічні» принципи:

- Міжнародне право, включаючи Статут ООН, застосовується й до космічного простору, до небесних тіл;
- Космічний простір, а також небесні тіла є

відкритими для усіх держав і не підлягають національному привласненню.

На виконання резолюції 1721 Генасамблеї ООН Комітет ООН по космосу було скликано у березні 1962 р. Пам'ятаючи положення мандата Генеральної Асамблеї 1959 року щодо вивчення як науково-технічних, так і юридичних проблем космічної діяльності та визнавши суттєві відмінності в проблематиці, Комітет утворив свої Науково-технічний та Юридичний підкомітети.

Перші сесії Науково-технічний підкомітет і Юридичний підкомітет Комітету ООН по космосу, скликані 1962 р., пройшли із різними наслідками. Перша досягла досить значного ступеня узгодженості принципів обміну інформацією щодо національних космічних програм, технічної інформацією, що важливо для країн, що розпочинають космічну діяльність, та прийняла звернення до офіційних кіл держав підтримувати відповідну діяльність міжнародної наукової громадськості, а також до ООН стосовно передання міжнародних екваторіальних полігонів під юрисдикцію ООН. В той же час сесія Юридичного підкомітету не змогла навіть досягти консенсусу у визначенні послідовності прийняття основних принципів космічної діяльності чи міжнародно-правових договорів, що регулюватимуть окремі напрямки або проблеми цієї діяльності. Цього ж року Генеральна Асамблея ООН, ухваливши чергову резолюцію (Резолюція ГА ООН, 1962) щодо розвитку співробітництва держав у космічній галузі, зазначила із жалем, що Комітет ООН по космосу так і не сформував своє відношення щодо правових проблем, пов'язаних із діяльністю у сфері мирного використання космічного простору. Цією ж резолюцією Генеральна Асамблея рекомендувала Комітету ООН по космосу продовжити зусилля з досліджень різних проблем міжнародного співробітництва в космічній галузі, закликала держави-члени ООН до співпраці в створенні та подальшій розбудові міжнародного космічного права.

Однак тільки після підписання у серпні 1963 р. Московського Договору про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі та під водою проблема узгодження позицій провідних космічних держав щодо правових принципів космічної діяльності в рамках роботи Комітету ООН по космосу зсунулася із мертвої точки. Цьому сприяло й прийняття Генеральною Асамблеєю ООН ряду резолюцій (Резолюція ГА ООН, 1963а, Резолюція ГА ООН, 1963б). Першою резолюцією ГА ООН, вітаючи наміри двох космічних наддержав не розміщувати у космічному просторі жодних об'єктів, які несуть на собі ядерну або іншу зброю

масового знищення, закликала усі держави «стримуватися від виведення на навколоземну орбіту будь-яких об'єктів, які несуть на собі ядерну зброю чи будь-яку іншу зброю масового знищення, встановлення такої зброї на небесних тілах або розміщення такої зброї у космічному просторі будь-яким іншим чином». Друга, із схваленням констатуючи укладення Договору про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, в космічному просторі та під водою, запрошувала усі держави стати членами цього Договору. Ще через кілька тижнів після прийняття зазначених резолюцій як підсумок численних дискусій та переговорів, конференцій і семінарів, багаторічної копінкої діяльності багатьох юристів і міжнародних організацій, комітетів та робочих органів ООН Генеральна Асамблея однострійно приймає резолюцію 1962 (Резолюція ГА ООН, 1963в), якою вперше системно викладено на рівні ООН правові принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору:

Декларацію правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору (Декларацію принципів)

Декларація принципів містить основоположні принципи міжнародного космічного права (МКП), висловлені в формі рекомендацій. Згодом положення Декларації принципів стали правовим підґрунтям Договору про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. Ряд юристів-фахівців із міжнародного права вважають прийняття Декларації найвизначнішою подією в історії міжнародного космічного права (Нозари, 1979; Пирадов, 1985). Декларація принципів вперше впроваджує у світову міжнародно-правову практику основоположні принципи поведінки держав під час космічної діяльності:

- дослідження та використання космічного простору здійснюється на благо і в інтересах усього людства (стаття 1);
- космічний простір, як і небесні тіла, є відкритими для усіх держав і не підлягають національному привласненню (статті 2, 3);
- міжнародне право, включаючи Статут ООН, застосовується й до космічного простору, до небесних тіл (статті 2, 4);
- діяльність держав з дослідження та використання космічного простору провадиться в інтересах збереження міжнародного миру та безпеки, розвитку міжнародного співробітництва та взаєморозуміння і без створення перешкод такої

діяльності інших держав (статті 4, 6);

- держави несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність з дослідження та використання космічного простору, у тому числі за шкоду, спричинену під час цієї діяльності (статті 5, 8);
- держава реєстрації об'єкта космічної діяльності зберігає юрисдикцію та контроль над таким об'єктом і будь-яким екіпажем, що знаходиться у ньому, у космосі, а також після повернення на Землю (стаття 7);
- держави розглядають космонавтів як посланців людства і надають їм усю необхідну допомогу для повернення до країни реєстрації на випадок аварії, лиха або вимушеної посадки на території іноземної держави (стаття 9).

Положення Декларації правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору мають характер рекомендацій, і для набуття статусу міжнародно-правової норми (обов'язковості) ці принципи повинні були знайти своє остаточне закріплення у вигляді міжнародного договору.

Договір про принципи діяльності держав по дослідженню та використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Договір про космос)

Це основоположний міжнародно-правовий акт щодо норм і принципів космічної діяльності. Прийнятий 19 грудня 1966 р. (Резолюція ГА ООН, 1966) Договір про космос був відкритий для підписання у Вашингтоні, Лондоні та Москві 27.01.67 р. і набув чинності 10 жовтня 1967 р. На 1 січня 1997 р. членами Договору про космос є понад 120 країн світу, Україна — з 31 жовтня 1967 р.

Договір про космос встановив міжнародно-правові підвалини космічної діяльності (КД), правовий режим космічного простору, а також основи правового статусу об'єктів і суб'єктів космічної діяльності.

В роки становлення міжнародного космічного права (МКП) юристиміжнародники різних шкіл, активно використовуючи трибуну Комітету ООН по космосу та його Юридичного підкомітету, висловлювали досить протилежні думки щодо пріоритетності розгляду основних проблем МКП. Якщо представники західних країн на чолі з правниками США, яких підтримала більшість розвинених держав, вважали першочерговими завданнями міжнародно-правове встановлення принципів і норм відповідальності за шкоду, загрозу для життя та

здоров'я населення і збитків, заподіяних КД, представники радянської правничої школи, враховуючи свої практичні потреби (широка програма пілотованих космічних польотів), акцентували увагу світової спільноти на необхідності міжнародно-правового забезпечення космічних місій, в першу чергу на необхідності залучення усіх можливостей міжнародної спільноти для порятунку космонавтів і космічних кораблів. Але в одному представники різних юридичних шкіл були одностайні — поряд із незаперечними вигодами для людства в цілому КД є принципово новою галуззю людської діяльності. Космічний простір не тільки був додатковою сферою співпраці держав земної кулі, але й сферою, ще досить не вивченою, дослідження та використання якої створювали нові й незвичні загрози для людей та довкілля.

Передбачити втрати та максимально запобігти ризику шкоди від КД можна тільки тоді, коли держави, які провадять цю діяльність, будуть діяти в рамках єдиного правового простору, створення якого було започатковано прийняттям 13 грудня 1963 р. Організацією Об'єднаних Націй Декларації правових принципів, які регулюють діяльність держав з дослідження та використання космічного простору (Резолюція ГА ООН, 1963в).

Того ж дня, 13 грудня 1963 р., резолюцією 1963 (XVIII) Генеральна Асамблея ООН рекомендувала:

- державам-членам «розглянути питання щодо оформлення у вигляді міжнародної угоди у відповідний час правових принципів, що регулюють діяльність держав з дослідження та використання космічного простору»;
- Комітету ООН по використанню космічного простору в мирних цілях «продовжити вивчення правових проблем, які можуть виникнути під час дослідження та використання космічного простору» і, зокрема, «вжити заходів щодо негайного укладання проектів міжнародних угод про відповідальність за шкоду, спричинену об'єктами, що запуснені у космічний простір, про допомогу космонавтам і космічним кораблям і про їх повернення».

Після прийняття зазначених резолюцій дискусії в Комітеті ООН по космосу та Юридичному підкомітеті щодо пріоритетності розгляду проблемних питань космічного права та прийняття відповідних міжнародних угод спалахнули із новою силою. США продовжували наполягати на першочерговості розробки проблем відповідальності держав за наслідки КД, у тому числі за шкоду, заподіяну об'єктами космічної діяльності, що запускаються у космічний простір; СРСР — на укладанні всеосяжної міжнародної угоди щодо правових принципів,

що регулюватимуть діяльність держав з дослідження та використання космічного простору в мирних цілях, а також конвенції про порятунок космонавтів. Каталізатором формування світової юридичної думки стало успішне «прилунення» у лютому 1966 р. радянського космічного апарата «Луна-9». Ця космічна місія довела справедливість точки зору СРСР: першочерговою є проблема кодифікації загальних норм і принципів КД, тобто системного визначення правового режиму космічного простору, основ правового статусу об'єктів і суб'єктів космічної діяльності, а також основних правових принципів співробітництва держав у космосі тощо. У травні 1966 р. США офіційно оголосили про згоду укласти міжнародну конвенцію про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору в мирних цілях. Заяву Президента Джонсона було схвально зустрінуту в СРСР, і трохи згодом дві провідні космічні держави внесли на розгляд Комітету ООН по космосу свої варіанти проекту зазначеної конвенції.

Після кількох місяців обговорення винесених на розгляд проектів договору, переговорів як у рамках роботи Комітету ООН по космосу, так і поза ними було підготовлено проект угоди, озаглавлений «Договір про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла». Ухвалений резолюцією 2222 (Резолюція ГА ООН, 1966), Договір був відкритий для підписання усіма державами 27.01.67 р. у Вашингтоні, Лондоні та Москві і набув чинності 10 жовтня 1967 р.

Значення Договору про космос полягає в тому, що в ньому сформульовано у формі міжнародної багатосторонньої конвенції принципи міжнародного космічного права.

Подібно до того, як Декларація правових принципів стала підсумком багаторічних зусиль світової юридичної думки щодо формулювання основних принципів КД та правових основ співробітництва держав під час цієї діяльності, що раніше вже у тому чи іншому вигляді знайшли своє місце в резолюціях і висновках різноманітних міжнародних і національних організацій, так і Договір по космосу, природньо, ґрунтується на положеннях Декларації, результатах вивчення правових проблем КД в рамках роботи Комітету ООН по космосу та його Юридичного підкомітету, інших міжнародних організацій, спеціальних дослідженнях фахівців різних галузей міжнародного права. У той же час положення Декларації правових принципів діяльності держав по дослідженню та використанню космічного простору мали характер рекомендацій, і для набуття статусу міжнародно-правової норми

(обов'язковості) ці принципи повинні були знайти своє остаточне закріплення у вигляді міжнародного договору.

Договір про космосу складається із преамбули та 17 статей. Преамбула зазначає, що, визнаючи прогрес людства в освоєнні космічного простору та беручи до уваги зацікавленість усіх держав у подальшому прогресі в цій сфері людської діяльності, КД повинна спрямовуватись на благо народів усіх країн, незалежно від їх економічного та наукового розвитку, сприяти розвитку міжнародної співпраці як в наукових, так і в юридичних аспектах дослідження та використання космічного простору, а також розвитку взаєморозуміння та зміцнення дружніх відносин між державами та народами Землі. Преамбула також нагадує правові підвалини, на яких ґрунтуються положення Договору про космос:

- основні принципи міжнародного права, у тому числі положення Статуту ООН;
- резолюція ГА ООН 110 (II) від 3 листопада 1947 р., яка засуджує пропаганду агресії у міждержавних стосунках;
- резолюція ГА ООН 1884 (XVIII) у частині заклик до усіх держав щодо утримання від виводу у космічний простір будь-яких об'єктів із ядерною зброєю або будь-якими іншими видами зброї масового знищення;
- резолюція ГА ООН 1962 (XVIII) «Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору».

У Договорі передбачається, що:

- дослідження космічного простору провадиться в інтересах усього людства, на благо усіх країн, незалежно від їх економічного або наукового розвитку;
- космічний простір є надбанням усього людства і не підлягає національному присвоєнню;
- космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, використовується виключно у мирних цілях, і що ніякі види зброї масового знищення, включаючи ядерну зброю, не повинні виводитися на навколосезну орбіту або розміщуватися будь-яким іншим способом у космосі;
- держави несуть міжнародно-правову відповідальність за національну діяльність у космічному просторі та за шкоду, заподіяну об'єктами, які запускаються цими державами у космос або з їх територій чи устаткування;
- держави повинні публікувати інформацію про свою діяльність у космічному просторі;
- держава, у реєстр якої занесено об'єкт, запущений у космічний простір, зберігає контроль над цим об'єктом і над будь-яким екіпажем

цього об'єкту під час їх знаходження у космічному просторі або на небесному тілі;

- держави на рівних підставах розглядають будь-які прохання інших держав-учасниць Договору про космос про надання їм можливостей для спостереження за польотами космічних об'єктів;
- космічні станції, устаткування, обладнання та космічні кораблі на Місяці та інших небесних тілах відкриті для відвідування представників держав-членів Договору на засадах взаємності;
- держави-члени Договору повинні, при необхідності, надавати усю можливу допомогу космонавтам — «посланцям людства»;
- держави-члени Договору зобов'язуються уникати шкідливого забруднення космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, в процесі їх дослідження та уникати несприятливих змін земного середовища (довкілля) внаслідок доставки позаземної речовини.

Таким чином, Договір про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 19 грудня 1966 р. (Резолюція ГА ООН, 1966), може розглядатись як такий, що встановлює загальні правові підвалини використання космічного простору в мирних цілях і створює рамки для розвитку МКП. Тут важливо зазначити, що інші чотири основоположні міжнародні угоди МКП:

«Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів, запущених в космічний простір» (Резолюція 2345-XXII Генеральної Асамблеї ООН від 19.12.67 р., вступила в силу 03.12.68 р., ратифікована Україною 16.01.69 р.);

«Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, спричинену космічними об'єктами» (Резолюція 2777-XXII Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.71 р., вступила в силу 01.09.72 р., ратифікована 16.10.73 р.);

«Конвенція про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір» (Резолюція 3235-XXIX Генеральної Асамблеї ООН від 12.11.74 р., вступила в силу 15.09.76 р., ратифікована 14.09.77 р.);

«Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах» (Резолюція 34/38 Генеральної Асамблеї ООН від 05.12.79 р., вступила в силу 11.06.84 р., Україною не ратифікована) уточнюють, конкретизують деякі концепції, включені в Договір про космос.

Основоположні міжнародні угоди МКП на сьогоднішній день ратифіковані більшістю держав світу. Враховуючи велике значення міжнародного співробітництва в подальшому розвитку норм космічного права та важливу роль цих норм у сприянні міжнародній співпраці в сфері використання космічного простору в мирних цілях, Генеральна Асамблея, генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй закликали усі держави-члени ООН, які ще не стали учасниками зазначених договорів, ратифікувати їх або приєднатися до них у можливо короткі терміни (Міжнародное сотрудничество, 1993; Резолюція ГА ООН, 1993).

Нова Конституція України закріпила пріоритет норм і принципів міжнародного права перед національним законодавством. Нею ж передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (стаття 9). Ці положення Конституції повністю стосуються і міжнародного космічного права. Для України в цьому зв'язку важливими є такі чотири аспекти:

- необхідність формування національної системи космічного права на засадах відповідної галузі міжнародного права;
- розширення участі України у багатосторонніх міжнародних конвенціях, що стосуються космічної діяльності (і одним з перших кроків вже сьогодні, не зволікаючи, необхідно вжити заходів щодо приєднання України до Угоди про Місяць);
- проведення робіт по імплементації норм міжнародного космічного права в національне законодавство;
- вжиття заходів щодо активізації участі національних наукових (Національна академія наук України) і галузевих спеціалізованих (Національне космічне агентство України) організацій, юридичних кадрів у розвитку міжнародного космічного права, що впливає з сучасного статусу України як повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

Принцип пріоритету норм міжнародного права перед національним законодавством вимагає високого рівня досконалості галузі міжнародного космічного права. Зараз ця галузь знаходиться у стадії формування і з точки зору якості не є бездоганною, а

отже сама потребує подальшого удосконалення. Тут багато що залежить від спеціальних міжнародних організацій і окремих держав світового співтовариства. Як космічна держава Україна також має зайняти у цьому процесі активну позицію. Йдеться, зокрема, про ініціативи України щодо міжнародно-правового вирішення питання делімітації космічного простору та проблем правового регулювання геостаціонарної орбіти, непростих правових проблем запобігання захаращеності космічного простору («космічне сміття»), а також ряду інших назрілих питань.

Доцільними здаються й заходи України щодо скликання міжнародних конференцій для обговорення актуальних питань міжнародного космічного права. Є потреба у встановленні більш тісних контактів з Комітетом ООН по космосу та іншими відповідними міжнародними органами та організаціями. Позитивне значення у цьому аспекті могло б мати і розширення теоретичних досліджень в Україні з актуальних проблем розвитку міжнародного космічного права.

Космическая деятельность Организации Объединенных Наций и международных организаций, док. ООН А\АС. 105\521, Нью Йорк, 1993.

Міжнародное сотрудничество в космической деятельности в интересах укрепления безопасности в эпоху после окончания холодной войны, доклад Генерального секретаря ООН, док. А\48\221, Нью Йорк, 1993.

Нозари Ф. Космическое право. — М., 1979.

Пирадов А. (ред.) Міжнародное космическое право. — М., 1985.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1148 (XII) від 14.11.57 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1348 (XIII) від 13.12.58 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1472 (XIV) від 12.12.59 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1721 (XVI) від 20.12.61 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1802 (XVII) від 14.12.62 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1884 (XVIII) від 17.10.63 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1910 (XVIII) від 27.11.63 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1962 (XVIII) від 13.12.63 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 2222 (XXI) від 19.12.66 р.

Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 48\39 від 13.12.93 р.

ДОДАТОК

ДОГОВІР ПРО ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ
З ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ
КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ,
ВКЛЮЧАЮЧИ МІСЯЦЬ ТА ІНШІ НЕБЕСНІ ТІЛА

Держави-учасниці цього Договору,

- натхненні великими перспективами, що відкриваються перед людством у результаті проникнення людини в космос,
- визнаючи спільну заінтересованість всього людства в прогресі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях,
- вважаючи, що дослідження і використання космічного простору має бути спрямоване на благо всіх народів, незалежно від ступеня їх економічного або наукового розвитку,
- бажаючи сприяти розвитку широкого міжнародного співробітництва як у наукових, так і в юридичних аспектах дослідження і використання космічного простору в мирних цілях,
- вважаючи, «що таке співробітництво сприятиме розвитку взаєморозуміння і зміцненню дружніх стосунків між народами»
- нагадуючи резолюцію 1962 (XVIII), що має назву «Декларація правових принципів у діяльності держав з дослідження і використання космічного простору», одностайно прийняту Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 13 грудня 1963 року,
- нагадуючи резолюцію 1884 (XVIII), що закликає держави утримуватись від виведення на орбіту навколо Землі будь-яких об'єктів з ядерною зброєю або будь-якими іншими видами зброї масового знищення або від установки такої зброї на небесних тілах, одностайно прийняту Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 17 жовтня 1963 року,
- беручи до уваги резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 110 (II) від 3 листопада 1947 року, яка засуджує пропаганду, що має на меті або здатна створити або посилити загрозу миру, порушення миру або акти агресії, і вважаючи, що вказана резолюція застосовувана до космічного простору,
- у впевненості, що Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, сприятиме здійсненню цілей і принципів Організації Об'єднаних Націй, погодилися про таке:

Стаття I

Дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, незалежно від ступеня їх економічного або наукового розвитку, і є надбанням всього людства.

Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, відкрито для дослідження і використання всіма державами без будь-якої дискримінації на основі рівності і згідно з міжнародним правом, при вільному доступі у всі райони небесних тіл.

Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, вільний для наукових досліджень, і держави сприяють і заохочують міжнародну співпрацю в таких дослідженнях.

Стаття II

Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, не підлягає національному присвоєнню ані шляхом проголошення на них суверенітету, ані шляхом використання або окупації, ані будь-якими іншими засобами.

Стаття III

Держави-учасниці Договору провадять діяльність по дослідженню і використанню космічного простору, у тому числі Місяця та інших небесних тіл, згідно з міжнародним правом, включаючи Статут Організації Об'єднаних Націй, в інтересах підтримання міжнародного миру і безпеки та розвитку міжнародного співробітництва і взаєморозуміння.

Стаття IV

Держави-учасниці Договору зобов'язуються не виводити на орбіту навколо Землі будь-які об'єкти з ядерною зброєю або будь-якими іншими видами зброї масового знищення, не встановлювати таку зброю на небесних тілах і не розміщувати таку зброю в космічному просторі будь-яким іншим чином.

Місяць та інші небесні тіла використовуються всіма державами-учасницями Договору виключно в мирних цілях. Забороняється створення на небесних тілах військових баз, споруд і укріплень, випробування будь-яких типів зброї і проведення військових маневрів. Використання військового персоналу для наукових досліджень або якихось інших мирних цілей не забороняється. Не забороняється також використання будь-якого обладнання або засобів, необхідних для мирного дослідження Місяця та інших небесних тіл.

Стаття V

Держави-учасниці цього Договору розглядають космонавтів як посланців людства в космос і надають їм всіляку допомогу у випадках аварії, лиха або вимушеної посадки на території іншої держави-учасниці Договору або у відкритому морі. Космонавти, які здійснюють таку вимушену посадку, мають бути в безпеці і мають бути негайно повернуті державі, у реєстр якої занесено їх космічний корабель.

При провадженні діяльності в космічному просторі, у тому числі і на небесних тілах, космонавти однієї держави-учасниці Договору надають можливу допомогу космонавтам інших держав-учасниць Договору.

Держави-учасниці Договору негайно інформують інші держави-учасниці Договору або генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про встановлені ними явища в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, які могли б становити небезпеку для життя або здоров'я космонавтів.

Стаття VI

Держави-учасниці Договору несуть міжнародну відповідальність за національну діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, провадиться вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами, і за забезпечення того, щоб національна діяльність провадилася згідно з положеннями, що містяться в цьому Договорі. Діяльність неурядових юридичних осіб у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, має провадитися з

дозволу і під постійним спостереженням відповідної держави-учасниці Договору. У випадку діяльності в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, міжнародної організації, відповідальність за виконання цього Договору несуть, разом з міжнародною організацією, також і держави-учасники, що беруть у ній участь.

Стаття VII

Кожна держава-учасниця Договору, яка здійснює або організує запуск об'єкта в космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, а також кожна держава-учасниця Договору, з території або установок якої здійснюється запуск об'єкта, несе міжнародну відповідальність за шкоду, завдану такими об'єктами або їх складовими частинами на Землі, у повітряному або в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, іншій державі-учасниці Договору, її фізичним або юридичним особам.

Стаття VIII

Держава-учасниця Договору, у реєстр якої занесено об'єкт, запущений у космічний простір, зберігає юрисдикцію і контроль над таким об'єктом і над будь-яким екіпажем цього об'єкту під час їх знаходження в космічному просторі, у тому числі і на небесному тілі. Права власності на космічні об'єкти, запущені в космічний простір, включаючи об'єкти, доставлені або споруджені на небесному тілі, і на їх складові частини залишаються непорушеними під час їх знаходження в космічному просторі або на небесному тілі, або після повернення на Землю. Такі об'єкти або їх складові частини, виявлені за межами держави-учасниці Договору, у реєстр якої їх занесено, повинні бути повернуті цій державі-учасниці Договору; при цьому така держава повинна на вимогу надати до повернення опізнавальні дані.

Стаття IX

При дослідженні і використанні космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, держави-учасниці Договору повинні керуватись принципом співробітництва і взаємної допомоги і повинні проводити всю свою діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, з належним урахуванням відповідних інтересів усіх інших держав-учасниць Договору. Держави-учасниці Договору проводять вивчення і дослідження космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, таким чином, щоб уникати їх шкідливого забруднення, а також несприятливих змін земного середовища внаслідок доставки позаземної речовини, і з цією метою, у разі необхідності, вживають відповідних заходів. Якщо якась держава-учасниця Договору має підстави вважати, що діяльність або експеримент, заплановані цією державою-учасницею Договору або громадянами цієї держави-учасниці Договору в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, створюють потенційно шкідливі перешкоди діяльності інших держав-учасниць Договору у справі мирного дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, то вона повинна провести відповідні міжнародні консультації, перш ніж приступити до такої діяльності або експерименту. Держава-учасниця Договору, що має підстави вважати, що діяльність або експеримент, заплановані іншою державою-учасницею Договору в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, створюють потенційно шкідливі перешкоди діяльності у справі мирного дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, може запитати проведення консультації щодо такої діяльності або експерименту.

Стаття X

Для сприяння міжнародному співробітництву в дослідженні і використанні космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, згідно з цілями цього Договору, держави-учасниці Договору розглядатимуть на рівних підставах прохання інших держав-учасниць Договору про надання їм можливості для спостереження за польотом космічних об'єктів, що запускаються цими державами.

Характер і умови надання згаданої вище можливості визначаються за погодженням між зацікавленими державами.

Стаття XI

Для сприяння міжнародному співробітництву в мирному дослідженні і використанні космічного простору держави-учасниці Договору, проводячи діяльність у космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, погоджуються в максимальній можливій і практично здійсненній мірі інформувати генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, а також громадськість і міжнародну наукову спільноту про характер, хід, місця і результати такої діяльності. Після одержання зазначеної вище інформації генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй має бути готовий до її негайного і ефективного розповсюдження.

Стаття XII

Всі станції, установки, обладнання і космічні кораблі на Місяці та на інших небесних тілах відкриті для представників інших держав-учасниць цього Договору на основі взаємності. Ці представники заздалегідь повідомляють про відвідання, що планується, щоб дозволити провести відповідні консультації і вжити заходів максимального запобігання для забезпечення і для уникнення перешкод для нормальних операцій на установці, що підлягає відвіданню.

Стаття XIII

Положення цього Договору застосовуються щодо діяльності держав-учасниць Договору з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, незалежно від того, чи провадиться така діяльність однією державою-учасницею Договору або спільно з іншими державами, у тому числі в межах міжнародних міжурядових організацій.

Практичні питання, які можуть виникати у зв'язку з провадженням міжнародними міжурядовими організаціями діяльності з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, вирішуються державами-учасницями Договору або з відповідною міжнародною організацією, або з однією або декількома державами-членами цієї міжнародної організації, що є учасницями цього Договору.

Стаття XIV

1. Цей Договір буде відкрито для його підписання всіма державами. Будь-яка держава, яка не підпише цей Договір до набуття ним чинності згідно з пунктом 3 даної статті, може приєднатись до нього в будь-який час.

2. Цей Договір підлягає ратифікації державами, що підписали його. Ратифікаційні грамоти і документи про приєднання мають бути здані на зберігання урядам Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії і Сполучених Штатів Америки, які цим призначаються як уряди-депозитарії.

3. Цей договір набирає чинності після здачі на зберігання ратифікаційних грамот п'ятьма урядами, включаючи уряди, призначені як уряди-депозитарії цього Договору.

4. Для держав, ратифікаційні грамоти або документи про приєднання яких буде здано на зберігання після набуття чинності цим Договором, він набуде чинності в день здачі на зберігання їх ратифікаційних грамот або документів про приєднання.

5. Уряди-депозитарії негайно повідомляють всі держави, що підписали цей Договір і приєдналися до нього, про дату кожного підписання, про дату здачі на зберігання кожної ратифікаційної грамоти і документа про приєднання, про дату набуття чинності цим Договором, а також про інші повідомлення.

6. Цей Договір буде зареєстровано урядами-депозитаріями відповідно до статті 102 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Стаття XV

Будь-яка держава-учасниця Договору може пропонувати поправки до цього Договору. Поправки набувають чинності для кожної держави-учасниці Договору, що приймає ці поправки, після прийняття їх більшістю держав-учасниць Договору, а згодом для кожної з решти держав-учасниць Договору в день прийняття нею цих поправок.

Стаття XVI

Будь-яка держава-учасниця Договору може повідомити про свій вихід з Договору через рік після набуття ним чинності шляхом письмового повідомлення урядам-депозитаріям. Такий вихід набуває чинності після закінчення одного року з дня одержання цього повідомлення.

Стаття XVII

Цей Договір, російський, англійський, французький, іспанський і китайський тексти якого є рівно автентичними, буде здано на зберігання в архіви урядів-депозитаріїв. Належним чином завірені копії цього Договору буде надіслано урядами-депозитаріями урядам держав, що підписали Договір і приєдналися до нього.

НА ЗАСВІДЧЕННЯ ЧОГО нижчепідписані, належним чином на те уповноважені, підписали цей Договір.

ВЧИНЕНО в трьох примірниках у містах Москві, Вашингтоні і Лондоні січня місяця 27 дня тисяча дев'ятсот шістдесят сьомого року.

Текст Договору вперше публікується українською мовою, переклад з російської О. Беглого, О. Кудрявченка (НКАУ)